

De angst voor emotie

Kennis over emotie kan natuurbeheer rationeler maken

Het idee dat menselijke emoties geen plaats mogen krijgen in beslissingen is prominent aanwezig in natuurbeschermingspraktijken. Emoties worden gezien als een bedreiging voor rationele beslissingen. Het toelaten van emoties zou daarom tot slechtere beslissingen kunnen leiden, zo is de soms expliciete maar vaak ook impliciete gedachte. In dit essay betoog ik het tegenovergestelde: juist de neiging om emoties buiten besluitvorming te houden is een gevaar, niet alleen voor publiek draagvlak, maar ook voor de kwaliteit van beslissingen in natuurbeheer.

Het volgende citaat illustreert de huivering emoties in ogenschouw te nemen onder mensen die professioneel betrokken zijn bij natuurbeheer: “I recently received an email from a renowned conservation biologist I’ll call Jonas who wrote: ‘I know you are a behavioural ecologist and strongly support the field of compassionate conservation, but a recent essay on which you are a co-author is anti-science and anti-conservation. Emotions and compassion get in the way of making progress and we cannot let that happen.’” (Bekoff, 2021). De schrijver van de e-mail refereert aan een essay in Conservation Biology (Batavia *et al.*, 2021). Hierin beargumenteren de auteurs, waarvan Bekoff er een is, dat recente debatten laten zien dat natuurbeschermers emoties vaak als een verkeerde en misleidende basis voor morele oordelen en besluitvorming zien. Ook betogen de auteurs dat deze gedachte rust op de overtuiging dat emotie en rationaliteit elkaars tegengestelde zijn. Overigens zijn er zeker natuurbeheerders die aandacht besteden aan menselijke emoties, maar de wens om emoties buiten besluitvorming te houden lijkt te overheersen in het mainstream denken over natuurbeheer, onder zowel natuurbeheerders als wetenschappers. Emoties zijn anti-wetenschappelijk en anti-natuurbescherming, zitten vooruitgang in de weg, en we mogen ze dus niet toelaten (we cannot let

that happen), zo schrijft Jonas (met het gebruik van we, de natuurbeschermers, en niet I). In dit artikel problematiseer ik deze, zoals ik het noem, angst voor emotie. De rol van emotie in de waardering van natuur en in natuurbeheer is wetenschappelijk nog nauwelijks bestudeerd. Wel kent Nederland een rijke traditie van studie naar natuurbeelden (Buijs, 2009; Keulartz *et al.*, 2000). Dit zijn samenhangende ideeën over wat natuur is, hoe we ermee om moeten gaan en hoe we natuur waarderen en er betekenis aan geven (Keulartz *et al.*, 2000). Uit dit onderzoek blijkt dat er verschillende natuurbeelden bestaan onder de Nederlandse bevolking: sommigen zien vooral zelfregulerende natuur met geen of weinig invloed van de mensen als echte natuur en waarderen die het meest, terwijl anderen alles wat groeit en bloeit als natuur zien (Buijs, 2009). Onderzoek laat ook zien dat de beelden van experts en niet-experts vaak verschillen (Buijs & Elands, 2013). Niet-experts associëren natuur vaker met concrete fenomenen die in het veld zijn waar te nemen, zoals dieren, bomen of water, terwijl experts vaker in abstractere termen denken, zoals flora en fauna, diversiteit of autonomie. Natuurbeheerders hebben vaak moeite met het andere perspectief van burgers en hebben de neiging dit af te doen als weinig op kennis gefundeerd en te sterk door emoties geïnspireerd (Buijs & Elands, 2013).

emotie
natuurbeheer
besluitvorming
rationaliteit
draagvlak

M.H. (Maarten) Jacobs
Departement Omgevings-
wetenschappen, Wageningen
University, Droevendaalse-
steeg 3, 6708 PB Wageningen
maarten.jacobs@wur.nl

Foto Ruud Morijn. Wilde
konikpaarden in Nationaal
Park de Biesbosch worden
bijgevoerd in de winter.

De angst voor emotie onder natuurbeheerders is enerzijds begrijpelijk, maar berust anderzijds op aannames die niet kloppen. In het vervolg van dit essay beargumenteer ik dat de wens om emoties buiten besluiten over natuurbescherming te houden daarom niet terecht is, en waarschijnlijk contraproductief. Vervolgens maak ik een onderscheid tussen emotionele ervaringen en emotionele disposities, om daarmee te betogen dat het belangrijk is om menselijke emoties mee te nemen in besluitvorming. Ten slotte geef ik een aanzet voor hoe we emoties een goede plek kunnen geven binnen natuurbeheer. Als illustraties gebruik ik de discussies rondom de Oostvaardersplassen en de terugkeer van de wolf in Nederland. Enerzijds omdat deze casussen welbekend zijn en daarom weinig introductie behoeven, en anderzijds omdat juist dieren vaak sterke emoties oproepen.

Emotie versus ratio

De angst om emotie mee te nemen in publieke besluitvorming is diepgeworteld in de westerse cultuur (Nussbaum, 2003). Zo schetst Plato een beeld van logos (ratio) en pathos (emotie) als twee paarden die een koets voorttrekken. Pathos kan een andere kant op willen dan logos, waarmee het koetsje van het ideale pad van de logos raakt. Ook in het werk van invloedrijke denkers als Seneca, Descartes, Kant en Freud worden emotie en ratio tegenover elkaar gesteld (Elster, 1999; Lloyd, 1983), waarbij ratio de voorkeur heeft. In hedendaags psychologisch en economisch onderzoek wordt onderscheid gemaakt tussen systeem 1 denken (snel, automatisch, eenvoudig) en systeem 2 denken (langzaam, analytisch, complex). Dit onderscheid leent zich voor interpretatie als ‘meer gestuurd door

emoties’ (systeem 1) en ‘meer gestuurd door ratio’ (systeem 2) (Kahneman, 2011). Systeem 1 werkt met eenvoudige schema’s en leidt daarmee tot oordelen en beslissingen die minder betrouwbaar zijn dan systeem 2. De voorkeur voor ratio als tegengesteld aan emotie is impliciet maar vaak ook expliciet genesteld in allerlei culturele uitingen waarmee mensen opgroeien, van kinderboeken tot complexe filosofische werken. “Ik begrijp de emoties, maar we moeten rationele afwegingen maken” horen we regelmatig in de media uit de mond van politici, beleidsmakers of wetenschappers. Het woordje ‘maar’ signaleert de tegenstellingsgedachte. Het idee van deze tegenstelling is in de westerse cultuur vaak gebruikt om anderen te onderdrukken (Lloyd, 1983; Nussbaum, 2003). Vrouwen zouden emotioneler zijn en mannen rationeler, wat mannen zou legitimeren macht uit te oefenen. Hetzelfde geldt voor tot slaaf gemaakten, mensen die uit culturen komen die emotioneler en daarmee minderwaardig zouden zijn. De tegenstellingsgedachte is ook functioneel geweest voor met name westerse mannen om macht te verkrijgen en te behouden - wellicht is dit een van de redenen waarom die gedachte in de westerse cultuur heeft gedomineerd en dat nog steeds doet, zeker ook omdat het dezelfde westerse mannen zijn die met hun hegemonie die cultuur grotendeels definiëren. Overigens blijkt uit geen enkel onderzoek dat mannen echt minder emotioneel van aard zijn dan vrouwen (vrouwen hebben wel meer cultureel bepaalde permissie om hun emoties te uiten, dus kan het lijken dat zij emotioneler zijn). Het is niet verwonderlijk, en het valt individuen en organisaties ook niet direct te verwijten, dat mensen die verantwoordelijk zijn voor besluiten over collectieve

zaken (waaronder natuur, wild en landschap) huiverig zijn voor menselijke emoties en deze liever buiten serieuze debatten en besluitvorming houden. Met deze neiging zijn we opgevoed. Dat emotionele claims voor deelname aan publieke debatten en besluitvorming geen geldige tickets zijn is een aangeleerde gedachte. Bovendien hebben natuurbeheerders (zowel individuen als organisaties) soms bijzonder onplezierige ervaringen met menselijke emoties. Toen de sterfte onder grote grazers in de Oostvaardersplassen gedurende de winter door voedselgebrek nieuws werd, reageerden een aantal mensen daar bijzonder emotioneel op. Wat waarschijnlijk begon als medeleven met de dieren en verdriet om hun sterven (Theunissen, 2019), werd gaandeweg woede jegens de natuurbeheerders. Daarbij zijn doodsb bedreigingen geuit. Ook in de debatten rond de in Nederland teruggekeerde wolf zijn doodsb bedreigingen geuit aan wolvenexperts en academici. Begrijpelijk dat deze nare ervaringen met emotionele mensen natuurbeheerders huiverig maken om menselijke emoties in ogenschouw te nemen. Maar ook een begrijpelijke gedachte kan rusten op discutabele aannames en mogelijk contraproductief zijn. Dat is het geval met de gedachte dat aandacht voor emoties rationele beslissingen zou ondermijnen.

Problematische aannames over emotie

De neiging emotie uit te sluiten van besluitvorming over collectieve zaken berust op een aantal vooronderstellingen, waaronder als eerste het onderscheid tussen emotionele mentale processen en rationele mentale processen, kortweg tussen emotie en ratio. Dit onderscheid is zinnig. Soms zijn mensen vooral bezig rationeel te denken en soms

voeren emoties de boventoon, waarschijnlijk herkent iedereen dit uit de eigen ervaringswereld. Ook uit neurowetenschappelijk onderzoek blijkt dat cognitieve en emotionele processen voor een belangrijk deel verschillende systemen in de hersenen zijn (LeDoux, 1998). Natuurlijk is het onderscheid conceptueel, en het impliceert nog niet dat er zoiets als puur rationeel denken (volledige afwezigheid van emotie) of puur emotioneel ervaren en wensen (volledige afwezigheid van ratio) bestaat. Neurowetenschappelijke kennis laat zien dat de deels verschillende cognitieve en emotionele systemen interacteren met elkaar (Damasio, 2000; LeDoux, 1998). Onderscheid maken is niet alleen zinnig maar zelfs noodzakelijk om grip te krijgen op de wereld en daarover te kunnen redeneren (Jacobs, 2006). Concepten fungeren daarbij als ideaaltypen, waarmee we gradaties kunnen duiden, ook als die ideaaltypen als zodanig niet in de werkelijkheid bestaan. Op een tafeltje kun je zitten en een stoel kun je als tafeltje gebruiken, maar het onderscheid, hoewel het niet absoluut is, draagt prettig bij aan het op soepele wijze kopen van een tafeltje in een meubelzaak. Het tegenover elkaar zetten van de concepten, in casu emotie versus ratio, zoals in de westerse cultuur veelvuldig wordt gedaan, is echter een andere denkstap (Damasio, 2000; Nussbaum, 2003; Phelps *et al.*, 2014), een stap die door de voorstanders van deze gedachte niet goed beargumenteerd is. Het feit dat emotionele bejegening van een situatie of gebeurtenis tot een andere beslissing kan leiden dan rationele bejegening van dezelfde situatie (zoals Plato al terecht analyseerde) wil nog niet zeggen dat de fenomenen tegenovergesteld zijn. Het betekent alleen dat emotie en ratio soms verschillende consequenties hebben, die we

soms als tegengesteld aan elkaar kunnen zien (bijvoorbeeld een besluit wel of niet accepteren). Het is niet logisch om een tegenstelling in gevolgen te verwarren met een tegenstelling in oorzaken. De vooronderstelling dat emotie en ratio elkaars tegengestelden zijn berust daarom op een onlogische aanname.

Een volgende vooronderstelling is dat het besteden van aandacht aan emoties gedurende besluitvorming over collectieve zaken rationele beslissingen zou frustreren. Deze vooronderstelling bouwt deels voort op de vorige vooronderstellingen, maar introduceert ook een nieuwe, vaak impliciete gedachte, namelijk dat aandacht voor en analyse van emoties zou leiden tot slechtere, want minder rationele beslissingen. Ook deze gedachte is niet logisch. Het is zeker mogelijk dat een persoon of een groep mensen in een toestand van heftige emotie een beslissing neemt die niet of minder rationeel is, zelfs vanuit het perspectief van de persoon of de groep zelf. Een beslissing waar men achteraf wellicht een beetje spijt van heeft. Echter, aandacht besteden aan emotie is niet hetzelfde als beslissen vanuit emotie. Zouden we een willekeurige natuurbeheerder of natuurbeschermingswetenschapper vragen of het voor goede beslissingen van belang zou zijn om kennis over water in een gebied mee te nemen, dan zou het antwoord ja zijn. Water is immers een belangrijke factor die medebepalend is voor het voorkomen van soorten, en daarmee voor interacties tussen soorten en ecosystemen. Voor het nastreven van bepaalde natuurdoelen zijn ingrepen in de waterhuishouding en -kwaliteit soms nodig. Het zou irrationeel zijn om water buiten beschouwing te laten. Zouden we dezelfde persoon vragen of denken over water ons denken nat maakt, dan zal hij of zij ons waarschijnlijk perplex aankijken.

In algemene termen: een eigenschap van het object van denken is geen eigenschap van het denken zelf. Zoals denken over water niet tot nat denken leidt, zo leidt denken over emotie niet tot emotioneel denken.

Ter illustratie, we kunnen zonder zelf emotioneel te zijn nadenken over angst voor de wolf onder inwoners van Nederland. Bestaat er veel angst onder inwoners? Is de angst bij sommige mensen intens en leidt ze tot stress en ongewenste aanpassingen van gedrag, zoals het vermijden van een voorheen plezierig rondje joggen in het bos? Komt angst voor wolven meer voor onder mensen die in een wolvegebied wonen dan onder mensen die elders wonen? Ook is het eenvoudig te beginnen met informatie te verzamelen over die eventuele angst. We kunnen het vragen aan mensen. We kunnen uitingen in de media en sociale media analyseren, en zien dat daarin bijna niemand aangeeft zelf bang te zijn, maar dat velen beweren dat ‘de mensen’ bang zijn voor de wolf. We zouden ons kunnen afvragen op welke kennis deze beweringen dan wel rusten. Zeker als we denken dat angst voor de wolf relevant kan zijn, zou het zinnig zijn hier analytisch en onderzoekend over na te denken, en dat kan rationeel, nuchter en zonder heftige emoties, juist om beleid voor en beheer van wolven, alsmede het uitdragen ervan, rationeler te maken dan het nu is omdat we wat nu aannames zijn over angst kunnen vervangen door informatie.

Rollen van emoties voor rationaliteit

Kortom, de vooronderstellingen dat emotie en ratio elkaars tegengestelde zijn, en dat denken over emotie rationele beslissingen ondermijnt, kloppen niet. Het uitsluiten van emoties is niet alleen irrationeel op

logische gronden, maar tevens praktisch onmogelijk – emotie is nodig om rationeel te kunnen zijn. Rationeel denken vergt focus en een doel. Het is onmogelijk rationeel te denken zonder iets te selecteren (bijvoorbeeld natuur) waarover rationeel gedacht dient te worden, en een oogmerk waar beslissingen die volgen uit dat rationele denken toe zouden leiden (bijvoorbeeld verbeterde natuurkwaliteit). Wat bepaalt die focus en dat doel? Iets waar we om geven. Dat impliceert dus iets dat ons emotioneel raakt. “Emotions matter because without them nothing would matter” (Elster, 1999). Zonder emotie zou niets ertoe doen en zou er geen reden zijn om rationeel te gaan denken. Natuurbeheer, -bescherming en -ontwikkeling bestaan omdat mensen een emotionele verbinding voelen met de natuur. Nu kan het zijn dat sommigen gemotiveerd zijn om rationeel te denken over natuurbescherming omdat natuur een voorwaarde is voor menselijk leven. Het fundament is dan anders, maar evengoed emotioneel, namelijk emotie ten opzichte van de mens.

Emotie vormt niet alleen het startpunt van welke rationele onderneming dan ook, emotie lijkt tevens bij te dragen aan het nemen van rationele beslissingen (Grossmann *et al.*, 2019). Sommige mensen kampen door aangeboren afwijkingen of ongelukken met dysfuncties in hersengebieden die belangrijk zijn voor emotionele processen. Deze mensen ervaren nauwelijks emoties. Onderzoek wijst uit dat deze mensen, veel meer dan emotioneel normaal functionerende mensen, beslissingen nemen die nadelig zijn voor zichzelf, of zelfs ronduit gevaarlijk voor zichzelf (Damasio, 2000). Experimenten suggereren dat deze mensen blind zijn voor risico (Bechara *et al.*, 2005). Door

Figuur 1 In de debatten rond de in Nederland teruggekeerde wolf speelt emotie vaak een rol. Foto: Pixabay.

Figure 1 Emotion often plays a role in the debates on the return of the wolf in the Netherlands. Photo: Pixabay.

gebrek aan emotionele ervaringen zijn deze mensen minder in staat mogelijke negatieve consequenties van beslissingen te voorzien.

Daarnaast is emotie (naast cognitie) een basis voor ethiek (expliciete gedachten over goed en kwaad) en daaruit voortvloeiende morele handelingen (gedragingen die eigenbelang overstijgen) (Nussbaum, 2003). Denken over goed en kwaad stoelt op ervaringen over wat fijn en niet fijn voelt, emotionele ervaringen. Mensen die zijn gediagnostiseerd als psychopaat zijn typisch ongevoelig voor de zogeheten ‘moral emotions’, dat wil zeggen emoties tussen mensen, zoals medelijken en compassie, schaamte of trots (Tangney *et al.*,

2007). Dit uit zich in gebrek aan moreel gedrag, het onvermogen eigenbelang te overstijgen in de aansturing van gedrag (De Brito *et al.*, 2021). En het vermogen eigenbelang te overstuigen is juist bij publieke zaken zoals natuurbeheer cruciaal.

Emoties zijn dus voorwaarden om rationeel te denken, als mentale fenomenen die focus en doel van het rationele denken medebepalen, die rationeel denken ondersteunen door bijvoorbeeld risicoblindheid te vermijden, en als grondslag van moreel denken. Hierbij gaat het om emoties van de rationele denker zelf. Tevens zijn emoties van anderen belangrijk om te betrekken in rationele overwegingen en analyses.

Rationaliteit is een kwaliteit van redeneren waarbij we logica hanteren en kennis over relevante zaken in de overwegingen betrekken en indien gewenst verzamelen. Natuurbeheer is natuurbeheer in een wereld met mensen. En de emoties van mensen zijn belangrijk. Ze kleuren de alledaagse ervaringswereld en beïnvloeden houdingen, ethische posities en herinneringen. Via deze invloeden zijn emoties factoren die van belang zijn voor draagvlak voor beheer, mogelijkheden tot gezamenlijke besluiten, de mate van protest en het dwarsbomen van de uitvoer van beleid en het optreden van polarisatie. Geen aandacht besteden aan een belangrijke factor leidt tot beperkte rationaliteit. Het is met andere woorden irrationeel om emoties uit te sluiten van rationele beschouwing indien het doel is tot optimale besluiten te komen.

Dat wil nog niet zeggen dat het eenvoudig is. De Oostvaardersplassen- en wolfcasus laten zien hoe lastig emotionele claims kunnen zijn en welke nare consequenties emotionele gesteldheden kunnen hebben. Overigens laten deze casussen tevens zien hoe belang-

rijk, hier in negatieve zin, emoties kunnen zijn, en dus hoe belangrijk het is om emoties juist wel in ogen-schouw te nemen. In beide casussen is het debat gepolariseerd. Een kenmerk van polarisatie is dat uitingen niet alleen meer gaan over de kwestie, maar vaak ook over de ander ('moordenaars' of 'wolvenknuffelaars'). Daarmee wordt een wij-zijtegenstelling geconstrueerd en is een echt debat lastig geworden. Polarisation is lastig in kaart te brengen. Desondanks lijkt de polarisation rond de Oostvaardersplassen meer te zijn ontstaan rond de kwestie zelf (stervende grazers en wat daaraan te doen) dan de polarisation rond de wolf. In het eerste geval voelden mensen die meeleven met de dieren zich te weinig erkend en sloeg verdriet om de dieren om in woede jegens de beheerders. In het tweede geval lijken issues rond de wolf gebruikt te worden in reeds bestaande polarisationen, zoals boeren versus natuur of de machthebbende groene elite versus de burger die zich niet gehoord voelt. De wolf wordt dan aangegrepen om veronderstelde tegenstellingen tussen deze groepen mensen te accentueren. Maar in beide gevallen wakkert de neiging emotionele claims niet serieus te nemen de polarisation aan. Door emotie aanvankelijk te negeren komen natuurbeheerders de emoties van mensen vaak pas tegen als ze negatief zijn geworden. Het gedrag van andere mensen is maar beperkt te sturen. Nare situaties zijn daarom niet op het conto van natuurbeheerders te schrijven en kunnen door hen ook niet geheel vermeden worden. Wel zouden natuurbeheerders een bijdrage kunnen leveren aan het voorkomen van polarisation door emoties te erkennen zodra ze er zijn. Natuurbeheer kan rationeler zijn dan nu, en daarmee beter, door menselijke emoties te betrekken in analyses en overwegingen – dit is de stelling waar de

voorgaande argumenten naartoe werken. Daarbij heb ik op grond van wetenschappelijke kennis en filosofische overwegingen kritisch gekeken naar opvattingen over emotie en rationaliteit in de westerse cultuur. Opvattingen die ook in de cultuur van het natuurbeheer terugkeren. Daarbij geldt dat een kritische blik niet gelijkstaat aan kritiek op natuurbeheerders, noch op individuen noch op organisaties. De kritische blik is bedoeld om een positieve overweging mee te geven aan natuurbeheerders (maar net zo goed aan beleidsmakers voor en beheerders van landschappen en aan beslissers over collectieve zaken in het algemeen) in hun streven zorg te dragen voor algemene en zelfoverstijgende belangen.

Op zoek naar emoties in natuurbeheer

Hoe kunnen we emotie een productieve plek geven in het publieke debat en in besluitvorming? Op die vraag is nog geen pasklaar antwoord te geven. Het is deels terrein dat nog verkend moet worden. Wel kunnen we een aantal overwegingen meegeven. Daarvoor is het zinvol om eerst een onderscheid te maken tussen emotionele ervaringen en emotionele dispositionen (Frijda, 1986). Een emotionele ervaring is een mentale staat op een bepaald moment; een moment waarop een individu een emotie duidelijk ervaart (Jacobs *et al.*, 2012). Dat kan bijvoorbeeld blijdschap zijn bij het zien van een wolf, of compassie voor een grazer die honger lijdt. Emotionele ervaringen komen en gaan en zijn vaak maar korte tijd intensief. Emotionele dispositionen daarentegen zijn stabiele mentale kenmerken van individuen (Jacobs *et al.*, 2012). Het zijn de manieren waarop we emotioneel verbonden zijn met de buitenwereld. Als iemand bijvoorbeeld zegt bang te zijn van

een wolf wil dat nog niet zeggen dat die persoon op dat moment in een toestand van angst verkeert. Emotionele dispositionen verklaren patronen in emotionele reacties, zoals waarom we op bepaalde objecten zoals de wolf wel emotioneel reageren en op andere objecten zoals een alledaagse kantoorstoel niet. Met mensen die in heftige emotionele staat verkeren is het vaak lastig om op redelijke wijze te overleggen. Onderzoek toont bijvoorbeeld aan dat het kan leiden tot blikvernauwing (Pham, 2007). Maar die emotionele staat gaat voorbij. De kunst is daarom om op een rustiger moment de emotionele dispositionen te bespreken.

Voor natuurbeheerders kan het volgende relevant zijn:

1. Leg de huivering voor emotie terzijde en wees niet bang dat emoties altijd negatief zijn. De meeste mensen zijn dol op de natuur (Buijs & Jacobs, 2021). Compassie met grote grazers is in eerste instantie een positieve emotionele verbinding, en angst voor wolven is de emotie waarover media-acties praten maar het is zeer wel mogelijk dat positieve emoties ten opzichte van de wolf meer worden gevoeld (Jacobs *et al.*, 2014; Straka *et al.*, 2020).
2. Focus op emotionele dispositionen. Die zijn veelal stabiel en mensen kunnen er prima over praten: ze definiëren wat betekenisvol is voor mensen. Wacht daarbij niet tot emoties naar je toe komen, vaak is het dan negatief. Ga actief op zoek naar emotionele dispositionen. Een discussie met mensen in een toestand van heftige emotie is lastig; erkenning is wel mogelijk.
3. Probeer emotionele dispositionen niet te beoordelen en te veranderen maar te begrijpen. Als mensen bang zijn voor de wolf, dan heeft het niet veel zin dat af te doen als 'onzin, want de wolf is niet gevaarlijk voor mensen' en het af te doen als Roodkapje-syndroom

(deze uitingen zijn in media en wetenschappelijke literatuur te vinden) (Lappalainen, 2018). Daarmee zet je mensen die angst ervaren weg als dom. Angst kan ook via andere mechanismen dan perceptie van gevaar tot stand komen (Jacobs, 2009) - veel mensen die bang zijn voor spinnen weten dat spinnen in Nederland niet gevaarlijk zijn, maar die kennis maakt hun angst niet minder.

4. Zoek naar de achtergronden van emotionele disposities en focus niet op vermeende mogelijke consequenties. Als mensen bang zijn voor de wolf wil dat nog niet zeggen dat zij vinden dat de wolf afgeschoten moet worden. Onderzoek suggereert dat dit niet het geval is (Jacobs *et al.*, 2014).
5. Het is niet noodzakelijk eenvoudig. Besef dat het bespreken van emotionele verbindingen ook emotionele ervaringen kan oproepen, en daarmee blik-

Summary

Fear of emotion. Knowledge about emotion can make nature management more rational
Maarten Jacobs

Emotion, nature management, decision-making, rationality, social support

Conservationists are hesitant to give human emotion a place in debates and analyses that anticipate decision making. This tendency builds on a longstanding idea in western culture: juxtaposing emotion and reason. Emotion, then, would deviate from the preferred rational path. However, the juxtaposition assertion rests on a logical fallacy and contradicts contemporary science of emotion. Moreover, thinking about emotion

vernauwing en polarisatie kan voeden. De kunst zal zijn om de focus te houden op emotionele disposities als object van gesprek en analyse.

Conclusie

De neiging om menselijke emoties niet mee te nemen in rationele besluitvorming over natuur, landschap of wildbeheer is een begrijpelijke consequentie van westerse denktradities. Hedendaags emotie-onderzoek alsmede filosofische beschouwing van emotie suggereren dat het de moeite waard is het beeld van emotie en ratio als tegenpolen te herzien. Natuurbeheer zou rationeler en efficiënter kunnen zijn door emotie net als andere belangrijke factoren te overwegen en analyseren om tot beslissingen te komen. Uiteindelijk zijn emotionele verbindingen met natuur het fundament van natuurbescherming.

does not make thought emotional, as conservationists fear. Emotion is crucial to define the focus and goal of rational thought – i.e. something that matters to us. And human emotion is an important factor influencing support for nature conservation. Including knowledge about emotion, just like including knowledge about any other phenomenon of relevance, would make decision making in conservation more rational. Focusing on emotional dispositions (stable emotional connections) rather than emotional responses (momentary emotional states) would foster such analysis. After all, emotional connections with nature are the rock bottom of conservation.

Literatuur

Batavia, C., M.P. Nelson, J. Bruskotter *et al.*, 2021. Emotion as a source of moral understanding in conservation. *Conservation Biology* 35(5): 1380-1387.

Bechara, A., H. Damasio, D. Tranel *et al.*, 2005. The Iowa Gambling Task and the somatic marker hypothesis: some questions and answers. *Trends in cognitive sciences* 9(4): 159-162.

Bekoff, M., 2021. Do emotions get in the way of progress in conservation? www.psychologytoday.com/us/blog/animal-emotions/202104/do-emotions-get-in-the-way-progress-in-conservation (geraadpleegd 15 Juli 2023).

Buijs, A.E., 2009. Public natures: Social representations of nature and nature practices. Wageningen. Wageningen University.

Buijs, A.E. & B.H.M. Elands, 2013. Does expertise matter? An in-depth understanding of people's structure of thoughts on nature and its management implications. *Biological Conservation* 168: 184-191.

Buijs, A.E. & M.H. Jacobs, 2021. Avoiding negativity bias: Towards a positive psychology of human-wildlife relationships. *Ambio* 50(2): 281-288.

Damasio, A.R., 2000. The feeling of what happens: Body and Emotions in the Making of Consciousness. London. Vintage.

De Brito, S.A., A.E. Forth, A.R. Baskin-Sommers *et al.*, 2021. Psychopathy. *Nature Reviews Disease Primers* 7(1): 49.

Elster, J., 1999. Alchemies of the Mind: Rationality and the Emotions. Cambridge. Cambridge University Press.

Frijda, N.H., 1986. The emotions. Cambridge. Cambridge University Press.

Grossmann, I., H. Oakes & H.C. Santos, 2019. Wise reasoning benefits from emodiversity, irrespective of emotional intensity. *Journal of Experimental Psychology: General* 148(5): 805-823.

Jacobs, M.H., 2006. The Production of Mindscales: a Comprehensive Theory of Landscape Experience. Wageningen. Wageningen University.

Jacobs, M.H., 2009. Why do we like or dislike animals? *Human Dimensions of Wildlife* 14(1): 1-11.

Jacobs, M.H., J.J. Vaske, S. Dubois *et al.*, 2014. More than fear: Role of emotions in acceptability of lethal control of wolves. *European Journal of Wildlife Research* 60(4): 589-598.

Jacobs, M.H., J.J. Vaske & J.M. Roemer, 2012. Toward a Mental Systems Approach to Human Relationships with Wildlife: The Role of Emotional Dispositions. *Human Dimensions of Wildlife* 17(1): 4-15.

Kahneman, D. 2011. Thinking, fast and slow. New York. Farrar, Straus & Giroux.

Keulartz, J., S. Swart & H. van der Windt, 2000. Natuurbeelden en natuurbeleid. Den Haag. NWO.

Lappalainen, K.T. 2018. Little red riding hood in the dialogic tension of wolf politics in the US West. https://digitalrepository.unm.edu/amst_etds/60/ (geraadpleegd 14 juli 2023).

LeDoux, J., 1998. The emotional brain: The mysterious underpinnings of emotional life. New York. Simon and Schuster.

Lloyd, G., 1983. Reason, gender, and morality in the history of philosophy. *Social Research* 50(3): 490-513.

Nussbaum, M.C., 2003. Upheavals of thought: The intelligence of emotions. Cambridge. Cambridge University Press.

Pham, M.T., 2007. Emotion and Rationality: A Critical Review and Interpretation of Empirical Evidence. *Review of General Psychology* 11(2): 155-178.

Phelps, E.A., K.M. Lempert & P. Sokol-Hessner, 2014. Emotion and decision making: multiple modulatory neural circuits. *Annual review of neuroscience* 37(1): 263-287.

Straka, T.M., K.K. Miller & M.H. Jacobs, 2020. Understanding the acceptability of wolf management actions: roles of cognition and emotion. *Human Dimensions of Wildlife* 25(1): 33-46.

Tangney, J.P., J. Stuewig, & D.J. Mashek, 2007. Moral emotions and moral behavior. *Annual Review of Psychology* 58: 345-372.

Theunissen, B., 2019. The Oostvaardersplassen fiasco. *Isis* 110(2): 341-345.